

Зуйков Володимир Олегович,

*здобувач третього рівня вищої освіти спеціальності 041 «Богослов'я»,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
старший викладач Таврійського християнського інституту
orcid.org/0009-0001-7858-8997
zuikovvolodymyr1991@gmail.com*

Терещук Олексій Анатолійович,

*викладач Таврійського християнського інституту,
полковник Збройних Сил України
orcid.org/0009-0002-7072-3485
Vd.okzahid@gmail.com*

Кореневич Валентин Михайлович,

*викладач Таврійського християнського інституту,
директор «Пасторсько-капеланське керівництво»
у Київській богословській семінарії
orcid.org/0009-0006-1898-2593
olivebranch.ua@gmail.com*

ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ЗБРОЙНІ СИЛИ У СВІТЛІ СВЯТОГО ПИСЬМА

Тема державотворення та збройних сил у світлі Святого Письма розкриває теологічні основи для розуміння держави як божественного установа, що виконуватиме ключову роль у підтриманні порядку і справедливості на Землі. Згідно з біблійними уявленнями, держава не є створенням для забезпечення земного раю, а для попередження безладу, хаосу й морального занепаду в суспільстві. Божественне призначення держави полягає у боротьбі зі злом і захисті праведних. Збройні сили, як частина державної структури, повинні виконувати роль засобу здійснення цієї божественної волі, застосовуючи силу для відновлення справедливості та забезпечення безпеки громадян. У контексті Книги Буття ми спостерігаємо етапи становлення людського суспільства від моменту його створення до перших випадків божественного втручання в історію людства, включно зі всесвітнім потопом і відновленням світу через Ноя. Кожен етап божественного втручання в історію людства можна розглядати як передумову для створення основних суспільних інститутів, серед яких ключове місце посідають органи державної влади та збройні сили. Крім того, ця тема розглядає концепції, згідно з якими держава є результатом природного розвитку суспільства та його потреби в організації і правопорядку, а також аналізує погляди на державу як інститут, який може бути скасований у майбутньому, залежно від зміни історичних умов. У такому контексті біблійне вчення про роль держави і збройних сил отримує особливу важливість як моральний орієнтир для суспільства. Отже, роль держави і збройних сил у світлі Святого Письма слід трактувати як втілення божественної волі в суспільному житті, де державна влада є необхідною для забезпечення соціального порядку, захисту права й покарання злочинців. Це є засобом для реалізації справедливості у світі, де кожен має своє місце і роль відповідно до божественних законів.

Ключові слова: державотворення, збройні сили, соціальний порядок, суспільні інститути.

Zuikov Volodymyr,

*Postgraduate Student of the Third Level of Higher Education,
Specialty 041 "Theology",
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University,
Senior Lecturer at the Tavria Christian Institute
orcid.org/0009-0001-7858-8997
zujkovvolodimir@gmail.com*

Tereshchuk Oleksii,
*Lecturer at the Tavriski Christian Institute,
Colonel of the Armed Forces of Ukraine
orcid.org/0009-0002-7072-3485
Vd.okzahid@gmail.com*

Korenevych Valentyn,
*Lecturer at the Tavriski Christian Institute,
Director of "Pastoral and Chaplaincy Leadership"
at the Kyiv Theological Seminary
orcid.org/0009-0006-1898-2593
olivebranch.ua@gmail.com*

STATE BUILDING AND ARMED FORCES IN THE LIGHT OF THE HOLY SCRIPTURE

The topic of state building and the armed forces in the light of the Holy Scripture reveals the theological foundations for understanding the state as a divine institution tasked with playing a key role in maintaining order and justice on Earth. According to biblical views, the state is not created to ensure an earthly paradise but to prevent disorder, chaos, and moral decline in society. The divine purpose of the state is to combat evil and protect the righteous. Accordingly, the armed forces, as part of the state structure, must serve as a means of carrying out this divine will, using force to restore justice and ensure the safety of citizens. In the context of the Book of Genesis, we observe the stages of the development of human society, from its creation to the first instances of divine intervention in human history, including the Great Flood and the restoration of the world through Noah. Consequently, each stage of divine intervention in human history can be considered a precondition for the establishment of key social institutions, among which the organs of state power and the armed forces occupy a central place. Additionally, this topic examines concepts that view the state as the result of the natural development of society and its need for organization and law and order. It also analyzes the perspective of the state as an institution that may be abolished in the future, depending on changes in historical conditions. In this context, the biblical teaching on the role of the state and armed forces assumes special importance as a moral guide for society. Thus, the role of the state and armed forces in the light of the Holy Scripture should be interpreted as the embodiment of divine will in public life, where state authority is necessary to ensure social order, protect rights, and punish criminals. This is a means of realizing justice in a world where everyone has their place and role in accordance with divine laws.

Key words: state building, armed forces, social order, social institutions.

Актуальність теми дослідження. Святописні засади походження держави та її збройних сил є важливим і водночас недостатньо дослідженим напрямом у сучасній богословській та суспільно-політичній думці. Однією з ключових проблем є відсутність глибокого аналізу біблійних текстів, які розкривають природу державної влади, її легітимність та основні функції. У контексті святописної традиції держава розглядається не лише як політична структура, а і як елемент Божого задуму, покликаний забезпечувати порядок, справедливість і захист суспільства. Проте детальне осмислення цієї концепції залишається актуальним завданням. Ще одним важливим аспектом є етичні засади військової служби, зокрема роль збройних сил у біблійному контексті. Святописні тексти часто демонструють амбівалентне ставлення

до військових конфліктів: з одного боку, вони визнають потребу в обороні та захисті, з іншого – наголошують на важливості миру, справедливості й уникнення насильства. Це породжує низку питань щодо моральної відповідальності військових, меж їхньої діяльності й етичних дилем, які виникають у ситуаціях збройних конфліктів.

Також сучасне суспільство переважно розглядає державу і військову службу в секулярному ключі, що ігнорує їхній релігійний вимір. Такий підхід спричиняє потребу в синтезі релігійних і світських підходів до розуміння державотворення та функціонування збройних сил. Святописні засади можуть стати основою для переосмислення цих явищ у контексті сучасних викликів, як-от криза моральних цінностей, зростання насильства та соціальна

нестабільність. Нарешті, важливо врахувати практичне значення святописних ідей для формування сучасної етики державного управління та військової служби. У світлі глобальних конфліктів і зростання напруги у світі дослідження біблійних принципів може сприяти відновленню духовних і моральних засад у суспільному житті. Таким чином, актуальність цієї теми зумовлена необхідністю систематичного вивчення святописних засад походження держави та її збройних сил для осмислення їхнього значення як у богословському, так і у практичному контексті. Актуальність цієї теми полягає у її тривалій значущості для віруючих спільнот від перших століть християнства до сучасного часу, коли питання взаємовідносин між вірою та владою, зокрема збройними силами, залишаються предметом інтенсивних дискусій. Одним із центральних питань є розуміння природи держави: чи є вона божественним установленням, чи припущенням, або ж її існування заперечується як несумісне із християнським світоглядом.

Метою дослідження є аналіз святописних засад походження держави та її збройних сил, визначення їхньої ролі в суспільному житті та виявлення теологічного підґрунтя для обґрунтування легітимності влади й функціонування військових структур. Ба більше, стаття має на меті допомогти тим, хто шукає відповіді на ці складні питання, дати можливість краще зрозуміти біблійні принципи і розібратися у власних сумнівах. Вона може стати корисним інструментом для тих, хто стоїть перед вибором, як поєднати своє християнське покликання з виконанням громадянських обов'язків у складні часи.

У статті «Державотворення та збройні сили у світлі Святого Письма» використовуються такі методи дослідження. Філософсько-теологічний метод спрямований на осмислення онтологічних і аксіологічних засад державотворення та збройних сил у біблійному контексті. Цей підхід дає змогу виявити духовні, моральні та етичні принципи, які лежать в основі держави та її інститутів. Особлива увага приділяється аналізу біблійних текстів, що відображають ідеї справедливості, відповідальності, захисту й миру. Метод допомагає розкрити взаємозв'язок між духовними ідеалами та практичними аспектами функціонування держави і збройних сил, акцентуючи увагу на їхній

моральній відповідності біблійному світогляду. Дескриптивний аналіз спрямований на опис і систематизацію біблійних текстів, які стосуються державотворення та збройних сил. Цей метод дає змогу зібрати й упорядкувати ключові ідеї, концепції та принципи, викладені у Святому Письмі, що стосуються влади, військової справи, миру й конфліктів. Особлива увага приділяється опису історичних контекстів, у яких ці тексти виникали, а також вивченню їх впливу на формування світоглядних уявлень про державу та збройні сили. Завдяки дескриптивному аналізу отримуємо цілісне уявлення про те, як у біблійних текстах висвітлюються роль і функції держави та армії. Цей метод також дає можливість виокремити тематичні та концептуальні зв'язки між різними текстами, допомагаючи зрозуміти, як біблійні принципи формувалися й адаптувалися впродовж часу для задоволення потреб віруючих спільнот у сфері державного управління та захисту.

Основі результати дослідження. Влада держави у біблійній перспективі вважається даною Богом, оскільки саме Він є джерелом всякої влади. У Посланні до Римлян (Рим. 13:1–4) апостол Павло стверджує, що «немає влади не від Бога». Це означає, що державні структури, зокрема силові органи, виконують Божий задум, забезпечуючи порядок, справедливість і захист суспільства від зла. Водночас Біблія підкреслює, що влада повинна слугувати моральним і духовним цілям, а не стати інструментом гноблення чи тиранії. Таким чином, сила держави, включно зі збройними силами, є легітимною лише тоді, коли вона виконує Божу волю, зокрема, підтримуючи справедливість і мир (Трофименко, 2023).

Правителі держави в біблійному контексті несуть перед Богом відповідальність за те, як вони виконують свою владу. Вони повинні діяти справедливо, захищати права слабких і пригноблених, а також дотримуватися Божих заповідей. У Книзі пророка Михея (Мих. 6:8) Бог вимагає від лідерів «діяти справедливо, любити милосердя і ходити смиренно перед Богом». Царі Давид і Соломон, зокрема, є прикладами, де підкреслюється необхідність дотримання Божих принципів у державному управлінні. Таким чином, правителі мають бути моральними лідерами, які служать Божому народу, а не використовують владу для власної вигоди.

У біблійній традиції правителі зобов'язані забезпечувати справедливість, підтримувати порядок і захищати своїх громадян. Вони також повинні піклуватися про соціальну справедливість, допомагати бідним і захищати слабких. Наприклад, у Книзі Притч (Притч. 29:14) сказано: «Цар, що судить справедливо бідних, утвердить престол свій навіки». Тому відповідальність перед людьми передбачає дотримання законів, боротьбу з корупцією та забезпечення благополуччя суспільства. Біблія також наголошує, що правителі повинні бути прикладом моральності, діючи з любов'ю, милосердям і мудрістю (Григоренко, 2017).

Святе Письмо наголошує, що кожна людина має підкорятися законній владі, яка встановлена Богом. Це стосується сплати податків, поваги до закону й виконання громадянських обов'язків. У Посланні до Римлян (Рим. 13:6–7) Павло закликає віруючих «віддавати всім належне: кому податок – податок, кому страх – страх, кому честь – честь». Однак це підкорення обмежене моральними рамками: якщо державні закони суперечать Божим заповідям, віруючі повинні залишатися вірними Богові (Дії 5:29). Крім того, Біблія закликає молитися за владу, щоб вона діяла мудро і справедливо (1 Тим. 2:1–2).

Царство Небесне в біблійному розумінні є духовною реальністю, у якій править Бог і яка зосереджена на вічних цінностях, як-от любов, справедливість і милосердя. Царство земне, зі свого боку, є фізичним світом, де діють держави, влада й закони. Взаємодія між цими двома царствами складна, оскільки вони мають різні цілі. Наприклад, у Євангелії від Матвія (Мт. 22:21) Ісус говорить: «Віддавайте кесареви кесарево, а Боже – Богові», тим самим підкреслюючи потребу в балансуванні між духовними і земними обов'язками. Однак конфлікт виникає, коли царство земне стає корумпованим і починає протистояти Божим заповідям. У таких випадках віруючі повинні залишатися вірними Царству Небесному, навіть якщо це призводить до переслідувань (Християнське розуміння держави, 2009).

У рамках вивчення ролі держави та її силових структур через призму Священного Писання важливо звернути увагу на контекстуальний підхід до тлумачення біблійних текстів. Використання методів, що охоплюють історичний, літературний і канонічний контексти, дає змогу

створити ґрунтовну основу для формулювання правильних висновків, які можуть бути спрямовані на практичне застосування християнами у їхньому повсякденному житті.

Зокрема, важливе питання, яке постає перед віруючими, полягає в тому, як бути вірним Богу, при цьому підкоряючись державній владі, і в деяких випадках, служити у збройних силах. Багато християн вважають, що ці два аспекти не можуть співіснувати, адже участь у військових структурах сприймається як морально неприпустима.

Історично спостерігаємо, як війни, насильство та тероризм постійно супроводжували людство, що, згідно з біблійними пророцтвами, є наслідком гріховної природи людства й лише посилюватиметься перед приходом Христа. Тому вивчення цієї теми є не лише теоретичним, але й практичним, оскільки християни повинні бути готові до моральних та етичних викликів, пов'язаних із державою, війною і силовими структурами, водночас зберігаючи вірність принципам Священного Писання (Босак, 2016).

Протягом історії християнство проходило через різні етапи становлення ставлення до війни. У перші століття християни переважно відмовлялися від участі у військових діях, що було пов'язано з навчаннями Ісуса Христа про мир і любов до ворогів. Проте із часом, в особливо важких умовах – під час переслідувань чи війни за релігійні переконання – деякі християни підтримували участь у військових кампаніях. Важливим є те, що в різні епохи церкви адаптували своє ставлення до участі у війнах залежно від політичної ситуації та державного устрою.

Це питання має різні аспекти, залежно від інтерпретації біблійних текстів. Одні християни вважають, що держава є Божественним установленням і тому служіння в силових структурах – це служіння Богу через виконання свого громадянського обов'язку. Інші вважають, що участь у державних силах може суперечити християнським принципам миру та ненасильства. Залежно від цих поглядів ставлення до служби в армії може варіюватися (Яртим, 2011).

Багато християн вважають, що присяга є прийнятною, якщо вона не суперечить основним моральним і християнським принципам, як-от ненасильство та любов до ближнього. Однак це питання залишається дискусійним,

оскільки деякі церкви вважають будь-яку присягу й участь у війні гріховними, тоді як інші дозволяють це в умовах самооборони чи захисту своєї батьківщини.

Питання про носіння зброї є особливо делікатним для християн, оскільки Ісус Христос проповідував мир і відмову від насильства. Тому деякі християнські традиції відмовляються від участі в бойових діях і носінні зброї, дотримуючись заповіді про ненасильство. Однак інші вважають, що використання зброї може бути виправдане в контексті оборони своєї родини чи нації. Якщо виникає необхідність стріляти в рамках служби чи військової обов'язковості, християни можуть зіткнутися з моральними дилемами. Рішення щодо цього питання залежить від інтерпретації заповідей і розуміння того, як виконати Божу волю у складних умовах війни. Важливим є також питання внутрішньої боротьби з насильством і пошук шляхів до миру.

Капелан – це священнослужитель, який працює у військових підрозділах, допомагаючи солдатам вирішувати духовні та моральні питання, що виникають у контексті війни. Він може бути представником конкретної конфесії або навіть позаконфесійною особою, що несе моральну та духовну підтримку. Капелан відіграє важливу роль у збереженні морального здоров'я військових, надаючи духовне наставництво й підтримку під час бойових дій.

Капелан допомагає солдатам та їхнім родинам, надаючи духовну підтримку, консультування та молитовну підтримку. Він організовує служби, обговорює питання моралі та віри в умовах війни, допомагає приймати рішення, пов'язані з етикою бойових дій. Його роль полягає також у тому, щоб допомогти людям зрозуміти духовні принципи навіть у найскладніших життєвих ситуаціях.

Відповіді на питання, які стосуються участі християн у війнах і військових конфліктах, а також їхнього ставлення до держави і силових структур, є предметом глибоких богословських і моральних дискусій у багатьох християнських громадах. Ці питання залишаються невирішеними в багатьох церквах, оскільки різні позиції взаємно перекриваються, і навіть авторитетні думки відомих захисників, науковців, письменників чи християнських мучеників не дають чіткого розв'язку. Це лише підкреслює

складність проблеми та необхідність ґрунтовного, контекстуального підходу до аналізу біблійних текстів.

Незважаючи на те що питання є гострим і часто дискусійним, відповідь на нього є в Біблії, хоча часто виникає спокуса спростити її, вибираючи лише один або два вірші. Однак урахування повного контексту Писання дає змогу отримати більш чітке розуміння того, як християни повинні ставитися до служби в силових структурах і війни загалом. Для цього потрібно звернути увагу на вчення Ісуса Христа про мир, любов до ворогів і готовність до жертви заради правди, що може допомогти віруючим правильно зрозуміти своє місце в умовах суспільного конфлікту.

Крім того, важливо усвідомити, що кожен християнин може мати свої внутрішні сумніви, які потребують підтримки. Відповіді на ці питання не завжди є очевидними, і навіть найглибші теологічні обґрунтування можуть залишити відкритими моральні й етичні аспекти, зокрема у випадку капеланства, яке є своєрідним мостом між духовним світом і реаліями війни. Роль капеланів у військових підрозділах полягає не тільки в забезпеченні духовної підтримки, але й у допомозі військовим зрозуміти моральні межі своїх дій і прийняти відповідальні рішення в умовах війни.

У сучасній науці та міжнародному праві не існує єдиного визначення поняття «держава», що свідчить про багатогранність і різноманітність підходів до її тлумачення. Загалом поняття держави можна трактувати через дві основні перспективи: як політичну організацію суспільства, що здійснює управління, або як країну, керовану політичною організацією, яка забезпечує охорону її економічної та соціальної структури.

Визначення держави в енциклопедії сучасної України підкреслює, що держава є організованою суспільною структурою, здатною здійснювати контроль за поведінкою людей на певній території. Це визначення вказує на важливість контролю, який держава реалізує через правові норми, законодавчі акти та інші інструменти управління. Під час розвитку цивілізацій, коли регулювання взаємин між людьми ще залежало від звичаїв, не існувало особливої установи, яка б здійснювала прямий контроль. Держава ж виникає тоді, коли суспільство

потребує централізованого управління й координації різних аспектів життя (Майка, 1994).

Влада. Держава повинна мати можливість регулювати поведінку своїх громадян, зокрема через застосування примусу, що передбачає застосування фізичної сили для досягнення встановлених цілей. Такий апарат примусу є обов'язковим елементом будь-якої держави, оскільки саме він забезпечує виконання законів і охорону суспільного порядку.

Всеосяжність державної влади. Влада держави поширюється на всіх громадян, що мешкають на її території, і не обмежується лише певними групами або індивідами. Це принцип охоплює всі сфери життя, від економічної до соціальної і культурної.

Суверенітет. Державна влада є найвищою та неподільною на певній території. Суверенітет означає здатність держави самостійно приймати рішення, не залежачи від інших зовнішніх сил. Водночас визнання часткових повноважень наддержавними інститутами, як-от міжнародні організації, може зменшувати рівень суверенітету, однак не знижує основних характеристик державної влади.

Держава як організація, що контролює життя суспільства, має прагнути до забезпечення внутрішньої стабільності та безпеки. Для цього вона повинна мати інструменти захисту свого суверенітету, включно з армією. Відсутність таких інструментів може призвести до втрати державного контролю та безпеки на території (Воротняк та ін, 2002).

З позиції політичної філософії походження та сутність держави розглядаються в різних концепціях, які відображають різні погляди на те, чому держава виникла та як вона повинна функціонувати. Традиційно класичні концепції поділяють держави на різні типи залежно від кількості осіб, які володіють владою: один, група осіб або весь народ. Це, зі свого боку, веде до поділу на законні (монархія, аристократія, демократія) і незаконні форми правління (тиранія, олігархія, охлократія), що відображає класичні теоретичні підходи до форм правління.

З історичного досвіду, особливо після ХХ століття, з'явилася нова класифікація держав: демократичні і недемократичні, зокрема через структурні та функціональні особливості управління. Із сучасного погляду держави класифікуються за такими ознаками, як форма

організації (унітарні, федеративні, конфедеративні) та етнонаціональна приналежність (національні, багатонаціональні, багатоетнічні) (Леон-Дюфура, 1996).

Таким чином, політична філософія пропонує багатий спектр теорій і концепцій, що дають змогу оцінити походження, еволюцію і типи держав. Різноманітні підходи до трактування сутності держави демонструють важливість її ролі у формуванні й регулюванні суспільних відносин, у підтримці миру та стабільності, а також у реалізації захисту прав і свобод громадян.

Існують різні концепції щодо природи й виникнення держави. Одна з них стверджує, що держава є необхідною суспільною інституцією, адже для її існування існують відповідні соціальні передумови. Центральним аспектом таких концепцій є потреба в забезпеченні порядку в суспільстві, що сприяє запобіганню безладдю та хаосу. Ці концепції підкреслюють, що держава є невід'ємною частиною суспільної організації, що забезпечує стабільність і розвиток.

Інша група концепцій, зокрема в ідеологіях анархізму і комунізму, стверджує, що держави виникли лише як тимчасові інститути, продиктовані історичними умовами. За цими поглядами, держава не є необхідною складовою суспільного життя і можливе існування бездержавних суспільств, де взаємодія людей відбувається без централізованої влади (Енцикліки Папи, 1982).

Деякі віруючі люди, як у минулому, так і в сучасності, вважають, що утворення державної влади не є божественним задумом. Однак, щоб зрозуміти, як виник цей інститут на Землі, потрібно звернутися до Святого Письма. У першій книзі Біблії – Книзі Буття – можна побачити істотні відмінності між Божими настановами для Адама та Єви в їхньому непошкодженному стані і тими настановами, які Бог дав після гріхопадіння людства через Ноя та його сім'ю.

Перший розділ Книги Буття починається словами: «На початку Бог створив небо і землю» (Бут. 1:1). Це вказує на те, що Бог є Творцем всього сущого. Його творення не було результатом матеріальних процесів, а здійснювалося через його слово і волю. Усі створені ним матерія і живі істоти підкоряються божественним законам, що визначають їх існування і розвиток.

Протягом перших восьми розділів Книги Буття ми спостерігаємо етапи розвитку людства до всесвітнього потопу, а також сам потоп як божественне покарання за людську гріховність. Книга Буття 7:21–23 описує результати потопу: «І вимерло всяке тіло, що рухається на землі: серед птаства, і серед скотини, і серед звірини, і серед усіх плазунів, що плазують по землі, і кожна людина. Усе, що в нідрах його дух життя, з усього, що на суходолі вимерло було». Таким чином, після потопу лишилося лише праведне сімейство Ноя, через яке Бог мав на меті відновлення людства.

У дев'ятому розділі Книги Буття, після потопу, Бог починає нову етапу історії людства, надаючи нові настанови Ною та його родині. Це можна розглядати як своєрідний «чистий аркуш», на якому Бог визначає правила для відновленої людської цивілізації. Важливою відмінністю є те, що нові настанови, надані для Ноя, містять моральні принципи й соціальні норми, які регулюють взаємодію людей після катастрофи.

Порівняння настанов для Адама і Єви та для Ноя вказує на значну зміну в розумінні Божого порядку. Для Адама і Єви настанови передбачають завдання управляти землею та всіма живими істотами (Бут. 1:28), що є основою для людської відповідальності за створений Богом світ. Для Ноя ж після потопу Бог додає нові принципи, як-от заборона на вбивство (Бут. 9:6), що можна трактувати як перший крок до формування законів, які мали б забезпечити порядок у новій цивілізації.

Таким чином, через Священне Письмо можна побачити процес переходу від природного порядку, даного Богом, до формування

соціальних і моральних принципів, які вказують на необхідність організації суспільства та держави для підтримки стабільності й порядку серед людей. Це є важливим аспектом у розумінні державотворення та військових сил, які, хоча й не згадуються прямо у Біблії, можна трактувати як необхідні для забезпечення захисту і справедливості в суспільстві, заснованому на Божих законах.

Висновки. Держава, згідно з релігійним і теологічним баченням, є не просто соціальним інститутом, а Божественним установленням, яке має на меті забезпечити порядок і справедливість у світі. Вона виникає через потребу в підтриманні стабільності та боротьбі зі злом, і її роль полягає не у створенні земного раю, а в тому, щоб запобігти перетворенню світу на місце безладу і гріха. Згідно з біблійними настановами, правителі є Божими помічниками, обраними для виконання правосуддя: карати зло і захищати добрих. Вони не є авторитетами самі по собі, а лише здійснюють Божественну волю, що виражається в потребі підтримувати законність і порядок серед людей.

Особливо важливим є роль Біблії у формуванні моральних і правових засад для держави. Книга Буття, як джерело божественного одкровення, показує етапи розвитку людської цивілізації та перехід від початкової ідеї створення та керування світом до необхідності соціальних норм і державних інститутів для забезпечення збереження порядку у світі. З огляду на біблійного вчення ідея держави як інституту, покликаного регулювати суспільні відносини, знаходить своє виправдання в потребі підтримувати соціальну гармонію та боротись з хаосом і моральним занепадом.

Список використаних джерел:

- Босак, К. С. (2016). Традиції та звичаї в системі загальносоціальних заходів запобігання злочинності: ретроспективний аналіз. *Держава та регіони. Серія: Право*, 1 (51), 36–41.
- Воротняк, Й., Зінько, В., Коваль, М., & Андрушко, В. (2002). Економічні засади у Святому Письмі. *Науковий вісник Український державний лісотехнічний університет*, 12.6, 96–99.
- Григоренко, І. (2017). Біблія в українському літературному дискурсі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*, 7, 200–206.
- Енцикліки Папи Івана Павла II (1982). Рим: Вид-во оо. Василіян.
- Леон-Дюфура, К. (1996). *Словник біблійного богослов'я* (С. Мудрий, пер.). Львів.
- Майка, Ю. (1994). *Соціальне учение католической церкви*. Рим Люблін.
- Святе Письмо Старого і Нового Завіту*. (1963). Рим: Вид-во оо. Василіян.
- Трофименко, М. (ред.). (2023). *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики* [Modern development of state formation and law-making in Ukraine: problems of theory and practice]. Київ: МДУ.

Християнське розуміння держави. (2009). УГКЦ Храм Блаженного Миколая Чарнецького м. Золочів. <https://charnetskyj.org.ua/articles/23-hrystyianske-rozumynnya-derzhavy/>.

Яртим, Н. В. (2011). Католицькі доктрини походження держави і права. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*, 1, 151–155.

References:

Bosak, K.S. (2016). Tradytzii ta zvychai v systemi zahalnosotsialnykh zakhodiv zapobihannia zlochynnosti: retrospektyvnyi analiz [Traditions and customs in the system of general social measures to prevent crime: a retrospective analysis]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Pravo – State and Regions. Series: Law*, 1 (51), 36–41 [in Ukrainian].

Vorotniak, Y., Zinko, V., Koval, M., & Andrushko, V. (2002). Ekonomichni zasady u Sviatomu Pysmi [Economic Principles in Scripture]. *Naukovyi visnyk Ukrainyskyi derzhavnyi lisotekhnichnyi universytet – Scientific Bulletin Ukrainian State Forestry University*, 12.6, 96–99 [in Ukrainian].

Hryhorenko, I. (2017). Bibliia v ukrainskomu literaturnomu dyskursi [The Bible in Ukrainian Literary Discourse]. *Naukovyi chasopys NPU im.M.P.Drahomanova. Serii 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo) – Scientific journal of the NPU named after M.P.Dragomanov. Series 8. Philological sciences (linguistics and literary studies)*, 7, 200–206 [in Ukrainian].

Entsyklyk Papy Ivana Pavla II [Encyclicals of Pope John Paul II] (1982). Rym: Vyd-vo oo. Vasyliian [in Ukrainian].

Leon-Diufura, K. (1996). *Slovnyk bibliinoho bohoslovia [Dictionary of Biblical Theology]* (S. Mudryi, Per.) [in Ukrainian].

Maika, Yu. (1994). *Cotsyalnoe uchenye katolycheskoi tserkvy [Social Teaching of the Catholic Church]*. Rim – Lyublin.

Sviate Pysmo Staroho i Novoho Zavitu [The Holy Scriptures of the Old and New Testaments] (1963). Rym: Vyd-vo oo. Vasyliian [in Ukrainian].

Trofymenko, M. (Red.). (2023). *Suchasnyi rozvytok derzhavotvorennia ta pravotvorennia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky [Modern development of state formation and law-making in Ukraine: problems of theory and practice]*. Kyiv: MDU [in Ukrainian].

Khrystyianske rozuminnia derzhavy [Christian understanding of the state]. (2009). *UHKTs Khram Blazhennoho Mykolaia Charnetskoho m.Zolochiv – Church of Blessed Nicholas Charnetsky, Zolochiv*. <https://charnetskyj.org.ua/articles/23-hrystyianske-rozumynnya-derzhavy/> [in Ukrainian].

Yartym, N.V. (2011). Katolytski doktryny pokhodzhennia derzhavy i prava [Catholic doctrines of the origin of the state and law]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Filosofiia. Kulturolohiia – Bulletin of the National Aviation University. Philosophy. Cultural Studies*, 1, 151–155 [in Ukrainian].